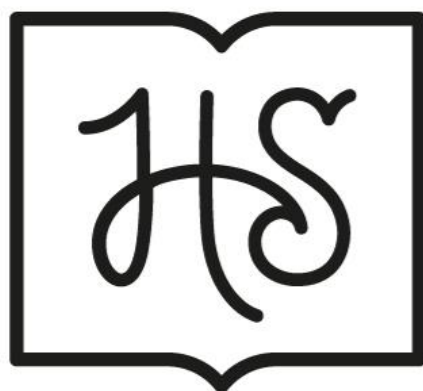

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2018

Ročník / Volume 4

Praha / Prague 2018

Historia scholastica

Č. / No. 2/2018

Roč. / Vol. 4

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

Doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Doc. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatelé / Publishers:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, www.tul.cz

IČ 46747885

ISSN 2336-680X

Časopis **Historia scholastica** vychází 2x ročně. Toto číslo vyšlo 31. prosince 2018.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's Periodical Directory, EBSCO a ERIH Plus.

Obsah

ÚVODNÍK	5
Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ a Markéta PÁNKOVÁ	
STUDIE:	8
Československá obec učitelská – aktér a „garant“ profesionalizace učitelstva Dana KASPEROVÁ	
Hudba a děti první republiky: nové koncepce hudební výchovy v Československu z etnomuzikologické perspektivy	18
Zita SKOŘEPOVÁ	
Osvetový zväz pre Slovensko a zjazdy osvetových pracovníkov na Slovensku v medzivojnovom období ČSR	31
Eduard LUKÁČ	
Význam periodika „Náš ľud – ľudovýchovný vestník pre Slovensko“ pre osvetovú činnosť na Slovensku (s dôrazom na nezamestnanosť)	46
Katarína MAYER	
Prínos Alojza Zbaviteľa k rozvoju osvetovej činnosti na Slovensku v medzivojnovom období	58
Vladimír FRK a Martina LENHARDTOVÁ	
„Cikánská škola“ v Užhorodu. Československý pokus o vzdelání Romů na Podkarpatské Rusi	65
Jana BARTOŠOVÁ	
Od porodní báby k porodní asistentce	75
Milena LENDEROVÁ	
Chlapecká výchovna v Hradci Králové – příklad sociálněpedagogické činnosti v meziválečném období	87
Pavla KORITENSKÁ	
VARIA:	95
Ondrej Pavlík (1916–1936) – zrod učiteľa a pedagóga Vladimír MICHALIČKA	

Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné	101
Růžena VÁŇOVÁ	

REPORT:	109
Konference Nová škola v nové Evropě – rok 1918 a otázka reformy vzdělávání a výchovy v meziválečném období	
Magdaléna ŠUSTOVÁ	

REPORT:

Konference Nová škola v nové Evropě – rok 1918 a otázka reformy vzdělávání a výchovy v meziválečném období

Magdaléna ŠUSTOVÁ^a

^a Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Praha, Česká republika

Ve dnech 20. a 21. září 2018 se pod záštitou ministra školství, mládeže a tělovýchovy Ing. Roberta Plagy uskutečnila mezinárodní konference *Nová škola v nové Evropě – rok 1918 a otázka reformy vzdělávání a výchovy v meziválečném období*, kterou uspořádaly Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci a Pädagogische Hochschule Zürich.

Po mezinárodním vědeckém setkání *Výchova, vzdělávání a pedagogický pragmatismus. Obecně pedagogická a historická analýza pedagogického pragmatismu a příklad zlínského pokusného a Bařova školství*, které Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského a Technická univerzita v Liberci zorganizovaly v roce 2014, byla tato konference v krátké době již druhou, která se věnovala velmi zajímavé problematice úsilí o reformu pedagogiky a školství v meziválečné Evropě. Závěr roku 1918 přinesl nejenom vznik nových národních států, ale také hledání školských modelů odpovídajících nové společenské a národnostní situaci a zároveň zohledňujících kontinuitu společenského vývoje v nově vzniklých státech. Právě diskuse o nových cílech výchovy a vzdělávání ve světě probuzeném z noční můry války do světa nového, demokratičtějšího, sociálně spravedlivějšího pořádku, a to v situaci mnohonárodnostních, kulturně a nábožensky různorodých států, zaznamenala největší proměny. Reformní koncepty výchovy tak oscillovaly mezi krajně levicovými, sociálnědemokratickými, konzervativně křesťanskými a konzervativně národními „projekty“ až po nacionalisticky uzavřené či spirituálně opodstatněné představy.

Konference se zúčastnili vědci z 12 evropských států a Ázerbájdžánu, kteří problematiku diskutovali v šesti tematických okruzích, jimiž byly koncepty reformy výchovy a společnosti v nově vzniklých evropských státech; proměny pedagogické vědy; sociální emancipace a role školy v sociální otázce; modernizace vyučovacího procesu; národní osvěta, výchova v rodině a výchova dospělých a rozvoj školské soustavy v nově vzniklých státech. Je nadmíru potěšitelné, že se vedle již etablovaných témat, jako je např. dívčí vzdělávání, tzv. příhodovská reforma v Československu či vliv totalitních režimů na vzdělávání a výchovu dětí, objevila dosud méně diskutovaná témata, jako je problematika školní architektury

v reformních konceptech výchovy či budování školské sítě na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díky účasti badatelů ze západní, střední i jižní a jihovýchodní Evropy pak mohla proběhnout rozsáhlá diskuse a srovnání reformních snah nejen ve státech nově vzniklých po roce 1918, ale také v těch, jejichž kontinuitu Velká válka nenarušila.

Ze srovnání vyplývá, že zásadní otázky reformy školství, výchovy a vzdělávání zněly v evropském prostoru po roce 1918 velmi podobně. Odpovědi na řešení těchto otázek se však již lišily s ohledem na tradici jednotlivých regionů či nově vzniklých států, ale i s ohledem na kulturní, politická, sociální, náboženská specifika sledovaných společností či politických útvarů. Jako zásadní se ukázaly snahy formulovat v evropských státech reformní výchovný a vzdělávací program, který by se mohl stát zárukou „nové“ poválečné Evropy. Je zřejmé, že takový úkol s sebou nesl mnohá úskalí, nebezpečí a zásadní otázky – bylo možné v pluralitě první poloviny 20. století formulovat takový reformněpedagogický program; byla to správná ambice ze strany mnohých reformních pedagogů; bylo nutností, aby se školství a výchova řídily jednotnými cíli či koncepcemi? Jak ukázaly odborné diskuse navazující na přednesené příspěvky, mnohé reformní cíle a koncepce se často zakládaly na vizích a ambicích jednotlivých reformních pedagogů a měly blízko k utopickým, ale i antidemokratickým tendencím, přestože se zaštiťovaly odkazy na demokratické hodnoty.

Jak se v průběhu konference ukázalo, snahy o modernizaci a demokratizaci meziválečného evropského školství byly velmi různorodé a závislé na přesvědčení a pedagogickém myšlení jednotlivých reformních pedagogů. Jak vyplynulo z odborných příspěvků, celkový společensko-politický kontext evropských zemí sehrál zásadní roli při hodnocení reformněškolských pokusů a při případném využití jejich výsledků v rámci státní školské politiky či při zavádění vybraných reformněpedagogických principů a zásad do veřejného školského systému jednotlivých zemí. Školství a jeho reforma představovala v meziválečné Evropě jedno ze zásadních témat veřejné diskuse, která se inspirovala výsledky odborné či učitelské stavovské rétoriky nebo podněty z řad reformních pedagogů, ale řídila se jimi jen částečně a mnohdy zprostředkovaně. Takový stav udržoval reformu meziválečného školství na jedné straně v kontinuitě s předcházejícím pedagogickým vývojem a postupně přijímanými sociálními a politickými změnami společnosti, na druhé straně nebyl chod veřejného školství z pohledu pedagogických změn odsouzen ke stagnaci.

Takto vyvážený stav reformy meziválečného školství však byl oslabován rétorikou z tehdejší nedemokratické pravice a levice, která se snažila v autoritativním duchu využít oblast školství a výchovy k prosazování vlastních politicko-společenských cílů. V mnoha oblastech Evropy nakonec nedemokratické a totalitární tendence zvítězily a školství se zde stalo záhy instrumentem totalitárních proměn společnosti „garantovaných“ státem. Snahy o otevřenou a demokratickou proměnu školy a výchovy se tak ukázaly být v meziválečné Evropě mnohdy „nedostatkovým artiklem“ tehdejší širší společenské a politické diskuse a předzvěstí tragédie druhé světové války a následného poválečného fatálního rozdělení Evropy železnou oponou.

Studená válka pak vedla ke stagnaci otázek reformy a školství zejména v tehdejších východním bloku, i když i ve svobodném západním světě dozvuky válečných útrap a zejména totalitárních meziválečných tendencí ovlivňovaly ještě poměrně dlouho diskusi o poválečném uspořádání školství a liberalizaci výchovy. Tím by však již byla otevřena další možná témata budoucích konferencí.

V průběhu konference ocenila ředitelka Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského PhDr. Markéta Pánková profesora Jürgena Oelkerse medailí J. A. Komenského za jeho celoživotní přínos v oblasti dějin výchovy a vzdělávání a za podporu rozvoje historickopedagogického výzkumu v České republice.

Pořadatelé konference by rádi i touto cestou poděkovali partnerům, kteří podpořili konání mezinárodního vědeckého setkání k otázce „nové“ školy v „nové“ Evropě. Jmenovitě akci podpořil senátorský klub KDU-ČSL a nezávislých, díky němuž první jednací den proběhl v reprezentativním hlavním sále Valdštejnského paláce v Praze; dále finančně konferenci významně podpořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

S ohledem na vzniklou tradici pořádání vědeckých konferencí Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského ve spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci se můžeme těšit na další téma, které si tento organizační tým v příštích letech zvolí.